

Kommande efterfrågan på högskoleutbildning

Minskat barnafödande kan påverka högskolan

Kommande efterfrågan på högskoleutbildning

Minskat barnafödande kan påverka högskolan

Universitets- och högskolerådet, april 2024

Kontaktperson: Torbjörn Lindquist

Omslagsbild: Eva Dalin

ISBN 978-91-7561-124-2

Diarienummer: 1.2.2 -00435-2024

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se www.uhr.se.

Innehåll

Låga födelsetal idag	5
Påverkar det övergången till högskolan?	5
Barnafödandet sedan 1990.....	5
Låga födelsetal idag påverkar övergången till högskolan tidigast om 19 år	6
Befolkningsutvecklingen fram till 2040	6
Många faktorer påverkar om och när övergången sker till högskolan.....	8
Ökande efterfrågan på högskoleutbildning.....	8
Slutsatser	9

Låga födelsetal idag

Enligt Statistiska centralbyrån (SCB)¹ var det 10 551 700 personer folkbokförda i Sverige vid slutet av 2023. Under 2023 ökade befolkningen med 30 200 personer, vilket var den lägsta folkökningen i absoluta tal sedan 2001. Att folkökningen var lägre än tidigare berodde på ett minskat barnafödande (lägre fruktsamhet), ett lägre antal invandringar samt ett högre antal utvandringar. Antalet födda var det lägsta på 20 år.

Påverkar det övergången till högskolan?

Eftersom utvecklingen av antalet personer i olika årskullar i befolkningen har betydelse för utvecklingen av antalet sökande till högskolan, analyseras här vad den låga befolkningsökningen och det minskande barnafödandet kan komma att få för effekter både i närtid och på längre sikt på efterfrågan på högskoleutbildning.

Den övergång vi ser idag påverkas av det barnafödande som skedde för minst 19 år sedan. Och barnafödandet har varierat över tid, vilket har flera förklaringar.

Barnafödandet sedan 1990

Det var en uppgång av barnafödandet åren runt 1990, vilket kan förklaras dels av en stark konjunktur, dels av förändringar i familjepolitiken, exempelvis att antalet månader med föräldrapenning ökade från 12 till 15 månader 1989.

Under senare delen av 1990-talet var det en nedgång i barnafödandet. Den berodde till stor del på den kris och lågkonjunktur i början av 1990-talet som medförde att speciellt yngre kvinnor och män fick svårare att etablera sig på arbetsmarknaden.

Det trängda statsfinansiella läget medförde också försämringar i familjepolitiken såsom att ersättningsgraden i föräldrapenningen successivt sänktes från 90 till som lägst 75 procent, samtidigt som barnbidragsbeloppet var oförändrat 1991–1995 och sänktes 1996. Allt fler gick då vidare till högre studier och sköt barnafödandet på framtiden.

År 1999 var barnafödandet det lägsta någonsin i Sverige, 1,5 barn per kvinna. Under 2000-talet ökade barnafödandet fram till 2010 men därefter har det minskat. År 2022 var det summerade

¹ [Lägsta folkökningen på 22 år \(scb.se\), 22 februari 2024.](https://www.scb.se/2024/02/22/lagsta-folkokningen-pa-22-ar/)

fruktsamhetstalet² nära det lägsta observerade, 1,52 barn per kvinna. Trots utvecklingen är Sverige tillsammans med övriga nordeuropeiska länder och Frankrike bland de länder i Europa som har högst barnafödande till skillnad från det lägre barnafödandet i många sydeuropeiska länder³. Det hänger samman med skillnader i familjepolitiken, där delad föräldraledighet och utbredd barnomsorg har positivt samband med barnafödandet.

Låga födelsetal idag påverkar övergången till högskolan tidigast om 19 år
Vanligtvis sker övergången till högskolan efter 18 års ålder. Det innebär att det minskade barnafödandet kommer att ha påverkan på övergången till högskolan först om 19 år eller mer, eftersom alla inte börjar studera i högskolan direkt efter gymnasiet.

Förändringarna i barnafödandet återspeglas över tid i storleken på de årskullar som börjar studera i högskolan i störst utsträckning, men med minst 19 års fördröjning. Förutom barnafödande påverkas folkökningen av hur många som dör, och hur många som invandrar och utvandrar.

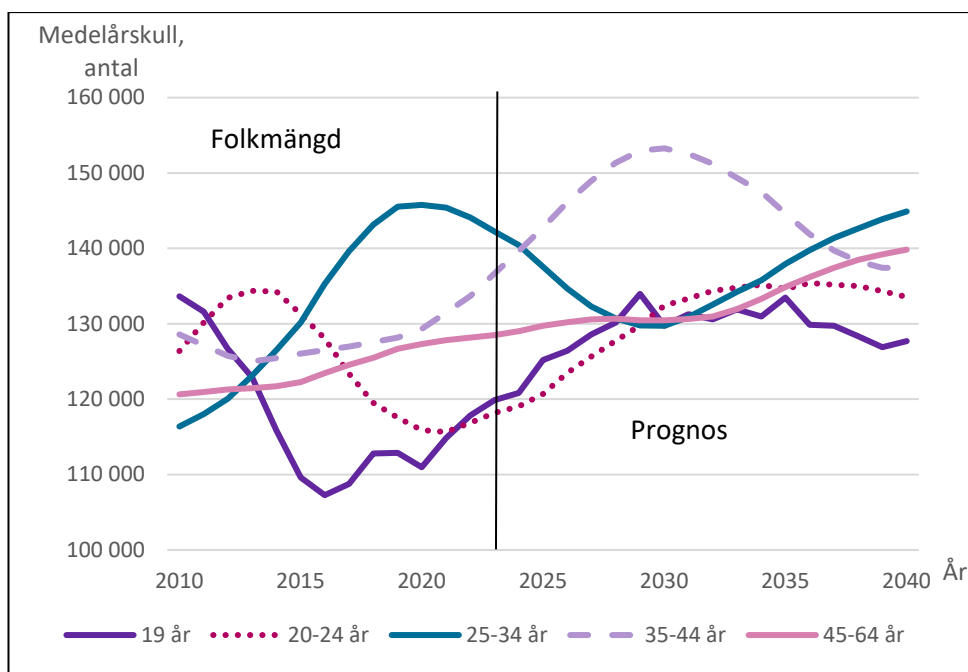
Befolkningsutvecklingen fram till 2040

Emellertid sammanfaller barnafödandet väl med årskullarnas storlek. Det framgår av figur 1 där den faktiska befolkningsmängden i olika åldersgrupper 2010–2022 redovisas – som en utgångspunkt – följt av en prognos över den förväntade utvecklingen av befolkningsmängden i olika åldersgrupper 2023–2040.

² Mått som visar hur många barn som föds i förhållande till antal kvinnor i fertil ålder, det vill säga oftast 15–49 år. Detta mått blir det summerade fruktsamhetstalet.

³ Enligt Eurostatdata t.o.m. 2022. Nedladdat 240319 från https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_find/default/table, Demographic indicator 12, table 12.

Figur 1: Det genomsnittliga antalet personer i olika årskullar i befolkningen 2010–2022, samt prognos över utvecklingen 2023–2040 (källa: SCB)

Den grupp som kommer direkt från gymnasiet och som söker till högskolan i störst utsträckning av alla åldersgrupper är 19-åringarna, som initialt under perioden minskande i antal (födda 1991–2000 nedgång i födelsetalen), men därefter har börjat öka igen. Från 2020 till 2029 förväntas antalet 19-åringar öka för varje år (födda 2001–2010 ökande födelsetal), för att därefter ligga på en hög nivå till 2035, och slutligen därefter minska fram till 2040, födda 2016–2021 med nedgång i födelsetalen.

Utvecklingen för övriga åldersgrupper är snarlik, men med en förskjutning i tid i takt med stigande ålder. Även den stora studentgruppen 20–24-åringar växer under den kommande 15-årsperioden, efter att ha minskat i volym mellan 2013 och 2021.

Åldersgruppen 25–34 år förväntas däremot minska under de kommande tio åren, men studiedeltagandet i denna åldersgrupp är lägre än i yngre åldersgrupper.

Sambandet mellan den demografiska utvecklingen och övergången till högskolan minskar betydligt med stigande ålder, men de stora åldersgrupperna 35–44 år och 45–64 år förväntas också växa fram till 2030.

Många faktorer påverkar om och när övergången sker till högskolan

Det finns en mängd faktorer förutom befolkningens utveckling som påverkar om och när olika åldersgrupper övergår till högskolan, till exempel hur arbetsmarknaden ser ut, bostadssituationen liksom om sökande kommer in på önskad utbildning eller inte. Rent demografiskt kan dock efterfrågan på högskoleutbildning bland 19-åringar förväntas öka enbart på grund av att de blir fler under de kommande 15 åren.

Ökande efterfrågan på högskoleutbildning

På kort sikt ser konjunkturen ut att försämrats och som följd av det även arbetsmarknaden. Den 1 oktober 2022 infördes ett nytt förmånligt studiestöd som ska underlätta omställning för personer som är mitt i arbetslivet ⁴. Vid första urvalet till vårterminen 2024 var det också drygt fyra procent fler som sökt och antagits till högskoleutbildning via UHR:s samordnade antagning⁵. Sammantaget pekar dessa faktorer på att flera åldersgruppers efterfrågan på högskoleutbildning kan förväntas öka under resten av 2024 och en bit in under 2025.

På längre sikt ser den demografiska utvecklingen positiv ut ur ett efterfrågeperspektiv på högskoleutbildning eftersom åldersgrupperna med störst övergång till högskolan under de kommande 10–15 åren förväntas vara större än i dag. Men därefter, från mitten av 2030-talet, kan det sjunkande barnafödandet under senare år leda till att efterfrågan på högskoleutbildning dämpas.

⁴ [Vägleder om omställningsstudiestöd - CSN](#)

⁵ Se <https://www.uhr.se/publikationer/publikationsbutik/antagning-till-hogre-utbildning-varterminen-2024--statistik-i-samband-med-forsta-urvalet2/>

Slutsatser

Ökning av efterfrågan på högskoleutbildning under det kommande året

Den försämrade konjunkturen och arbetsmarknaden, de växande årskullarna från gymnasiet, tillsammans med införandet av det nya förmånliga studiestödet, förväntas leda till en ökning av efterfrågan på högskoleutbildning under 2024 och delvis under 2025. Detta beror sannolikt på att fler människor väljer att satsa på vidareutbildning för att öka sina chanser på arbetsmarknaden eller för att ställa om sig till nya branscher.

Samtidigt har finansieringen av den högre utbildningen 2024 minskat och den avses minska även 2025⁶. På kort sikt kan det bli utmanande för lärosätena att hantera den förväntade efterfrågeökningen.

Positiv demografisk utveckling på medellång sikt (10–15 år framåt)

De större åldersgrupperna som förväntas övergå till högskolan under de kommande 10–15 åren antyder en positiv utveckling för efterfrågan på högskoleutbildning. Detta beror sannolikt på att antalet studenter ökar som ett resultat av den demografiska förändringen.

Potentiell nedgång på längre sikt (efter mitten av 2030-talet)

De minskande födelsetalen förutspås leda till en dämpning av efterfrågan på högskoleutbildning efter mitten av 2030-talet. Detta indikerar att det kan finnas en potentiell nedgång i antalet studenter på lång sikt när de mindre åldersgrupperna når högre utbildningsnivåer.

Sammanfattningsvis förefaller det bli en ökning av efterfrågan på högskoleutbildning på kort sikt, följt av en stabil period och sedan möjligtvis en nedgång på längre sikt.

Brasklapp: Framtiden är svår att förutsäga

Konkurrensen mellan olika utbildningsanordnare om ungdomar och deras studieval, det vill säga konkurrensen om potentiella elever/studenter, kan komma att öka framöver. Exempelvis byggs yrkesinriktad vuxenutbildning och yrkeshögskolan ut från och med 2024 och expanderas som konsekvens av statsmakternas ökade fokus på kortare yrkesutbildningar⁷. Trots att ungdomskullarna ökar framöver kan det leda till att efterfrågan på högskoleutbildning inte ökar. Det medför att informationen till blivande studenter om vad högskoleutbildning ger för möjligheter gällande yrkesval, karriär, löner

⁶ Prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 16, s.131.

⁷ Prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 16, s.101.

med mera, kan komma att bli ännu viktigare än idag så att de potentiella studenterna kan göra väl övervägda val gällande sin framtid.

UHR arbetar redan med studieinformation. Analysen som presenteras i denna skrift visar på att behovet framöver av informationsinsatser till potentiella studenter till och med kan komma att vara större än idag och tydliggör också behovet av att UHR aktivt arbetar vidare med att informera om högskolestudier.

Dessa slutsatser ger insikt om möjliga trender för högskoleutbildningens efterfrågan och kan vara användbara för planering och strategiska beslut inom utbildningssektorn.

Utbildning, utbyte, utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med flera uppdrag inom utbildningsområdet. Myndigheten finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.